

М. О. Кравченко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту, Національний технічний університет
України "Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського"

ВИЗНАЧЕННЯ АТРИБУТИВНИХ ПРОСТОРОВО-ЧАСОВИХ ХАРАКТЕРИСТИК ПІДПРИЄМСТВА

M. Kravchenko,
PhD, Docent, Associate Professor of Management,
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

DEFINING OF SPATIAL AND TEMPORAL ATTRIBUTES OF THE ENTERPRISE

Статтю присвячено обґрунтуванню набору ідентифікаційних ознак економічних систем у просторово-часовому континуумі та визначенню на їх основі атрибутивних характеристик підприємства. Методологічною основою роботи стала неосистемна економічна парадигма, яка передбачає чітку детермінацію економічних систем з точки зору їх обмеженості в просторі та в часі. З цією метою запропоновано власний підхід до структуризації простору та часу і виділено чотири ідентифікаційні простори у горизонтальній та вертикальній площині та чотири ідентифікаційні періоди. Обґрунтовано та запропоновано набір ознак, за якими доцільно проводити характеризування систем. На їх основі з урахуванням структури економічного простору та часу виділено атрибутивні характеристики підприємства та визначено чинники, що їх обумовлюють.

The paper is devoted to substantiation set of spatial and temporal identification features of economic systems and to determination on their basis attributes of the enterprise. The methodological basis of this work is the new neosystem economic paradigm that provides a clear determination of economic systems in terms of their localization in space and in time. For this purpose author's approach to space and time structuring is grounded, four identification subspaces in horizontal and vertical planes as well as four temporal subperiods are allocated. The set of features which are appropriated to systems characterizing is proposed. On this basis, taking into account the structure of economic space and time, attributes of the enterprise are identified and the factors that cause them are defined.

Ключові слова: економічний простір, економічний час, неосистемна парадигма, просторово-часові атрибутивні характеристики, підприємство.

Key words: economic space, economic time, neosystem paradigm, spatial and temporal attributes, enterprise.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Останнім часом стрімке розповсюдження отримує нова економічна парадигма, іменована її основоположником Г. Клейнером, в різних джерелах "теорією ресурсів організації системи економіки" [9], "структурною теорією економічних систем" [11], "неосистемним підходом" [11], "неосистемною теорією" [10], "системною економічною теорією" [10], "новою теорією економічних систем" [18]. Неосистемна парадигма вносить у розуміння сутності економічних систем істотну суб'єктивну складову — наявність стороннього спостерігача, з точки зору якого здійснюється детермінація систем у просторово-часовому континуумі. На підставі такої суб'єктивної детермінації виділяється чотири типи систем

залежно від їх просторово-часової обмеженості: об'єкти (системи, обмежені в просторі, але не обмежені в часі); середовища (системи, не обмежені ані в просторі, ані в часі); процеси (системи, не обмежені в просторі та обмежені в часі); проекти (системи, обмежені і в просторі, і в часі). Системи певного типу є ізоморфними та імовірно демонструють однакові властивості на всіх економічних рівнях. Підприємство, як і всі інші економічні суб'єкти, належить до систем об'єктного типу [9—12]. Парадигма є новою, її методологічне оформлення знаходиться на початковому етапі. В процесі проведення власного дослідження, присвяченого визначенню специфіки формування економічної стійкості підприємств у контексті окресленої парадигми, ми стикнулись з недостат-

ністю такої загальної просторово-часової детермінації економічних систем.

За результатами теоретичного аналізу засад системотворення економічної стійкості було зроблено висновок, що мінімальним економічно стійким утворенням є тетрада — комплекс з чотирьох взаємодіючих систем (підсистем), а обов'язковою передумовою є приблизно однакова вираженість та паритет підсистем чотирьох типів у її складі. Відповідно під час проведення економетричного дослідження підприємств машинобудівного комплексу України нами висувалась гіпотеза про те, що рівень економічної стійкості підприємства визначається рівнем збалансованості внутрішніх підсистем чотирьох окреслених типів — об'єктної, середовищної, процесної та проектної. Гіпотеза опрацьовувалась за допомогою технології "Data Mining" і була підтверджена шляхом визначення статистичного взаємозв'язку отриманих результатів оцінювання рівня збалансованості з результатами обчислення відомих фінансових коефіцієнтів, що використовуються як загальноприйняті індикатори стійкого нормального функціонування підприємств [20]. Наступним напрямом дослідження є формулювання методологічних засад управління стійкістю підприємств, яке повинно носити орієнтований на підтримання збалансованості підсистем характер. Але стає ясно, що без врахування структури економічного простору та часу і визначення в ній ідентифікаційних характеристик систем, у першу чергу об'єктного типу, до якого належить підприємство і інші економічні суб'єкти, сформувати методологічні засади управління неможливо.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідницький інтерес до теорій економічного простору та часу останнім часом зростає серед науковців, але переважно має опосередкований характер. Серед значної кількості економістів пострадянського простору, що приділяли їм увагу, доцільно виділити таких, які зробили суттєвий внесок до виокремлення проблем вивчення фактору часу простору в окремий науковий напрям. Серед них Є. Балацький [1], О. Бияков [2], А. Гульбасов [5], Ю. Дерев'яно [6], С. Желаєва [7], Н. Новейкіна [15], А. Урунов [16], інші. Для визначення базових положень неосистемної парадигми були використані праці Г. Клейнера [8—11], М. Рибачука [19].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Для вирішення окресленої проблеми, нами було висунуто завдання формування набору ідентифікаційних ознак економічних систем, які дозволять детермінувати їх в просторово-часовому континуумі, та визначення на їх основі атрибутивних характеристик підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Всі економічні системи — об'єкти, середовища, процеси та проекти — в просторі є представленими сукупністю взаємопов'язаних елементів. Елементи є просторовими дискретними частинами системи, що утворюють її просторову структуру. Вони можуть бути об'єднані за різними ознаками в групи та підсистеми. В часі економічні системи є представленими послідовністю взаємопов'язаних станів. Стани є часовими дискретними

частинами економічної системи, що утворюють її часову структуру. Вони можуть бути об'єднані за різними ознаками в етапи та фази. Ми дотримувались традиційного для матеріалістів розуміння співвідношення простору та часу через рух та розвиток систем [14]. У такому розумінні простір та час є тісно пов'язаними, такими що завжди взаємно доповнюють, але не завжди взаємно замінюють один одного [13; 16]. В традиційній економіці в переважній більшості випадків простір використовується з метою фіксації пропорцій та ієрархії елементів економічних систем для визначення їх параметрів, час — для визначення змін таких параметрів

Для формування набору ідентифікаційних ознак систем у просторово-часовому континуумі, необхідно з'ясувати структуру економічного часу та простору. При проведенні структурування ми вживали терміни "ідентифікаційний час" та "ідентифікаційний простір". Ідентифікаційний простір — термін, що часто використовується сучасними дослідниками для позначення підпросторів загального економічного простору, в системі яких здійснюється ідентифікація об'єкту аналізу (наприклад, в [10; 15]). Синонімом цього терміну є також термін "просторове поле" [17]. Ідентифікаційний період — термін, що використовується для позначення періодів часу, в межах яких здійснюється ідентифікація об'єкту аналізу з урахуванням стабільності та мінливості його ознак (наприклад, у [2]). При виділенні просторових та часових ознак ми дотримувались наступних принципів: принципу релятивізму, що передбачає визначення "системи координат" або ракурсу дослідження для їх фіксації; принципу необхідності та достатності; принципу фрактальності, що передбачає інваріантність економічних систем одного типу за їх ідентифікаційними ознаками; принцип компланарності, що передбачає аналогічність просторових та часових ознак; принцип єдності ієрархій. З урахуванням цих принципів в якості базових були використані такі ідентифікаційні ознаки систем, як розмір, складність, швидкість, еластичність (розтяжність).

Концепція економічного простору широко застосовується в найрізноманітніших контекстах, але традиційно найчастіше — в регіональній економіці [5]. Наразі погляди на економічний простір значно розширились, він вже не ототожнюється виключно з територіальним, в напрямку його дослідження використовуються різноманітні тероретико-методологічні підходи. Умовно вони можуть бути поєднані в п'ять груп: окреслений вище територіальний підхід; процесний, за якого економічний простір розглядається як сфера реалізації взаємовідносин економічними суб'єктами; ресурсний, за якого він визначається як простір, утворений фізичними та нефізичними об'єктами, що є джерелами економічних інтересів та відносин; інформаційний, який передбачає формування економічного простору інформаційними потоками, що циркулюють між суб'єктами, які й визначають структуру простору; інституційний, який визначає його як сукупність основоположних інститутів, що утворюють базис для виникнення соціально-економічних процесів, пов'язаних із задоволенням потреб [16]. При цьому авторами досліджуються різні види підпросторів (ідентифікаційних просторів) у різноманітній їх комбінації в складі загального економічного простору [3; 5; 7; 15]. Класифікація ідентифікаційних просторів, як власне і теоретико-методоло-

гічний підхід, якого дотримується автор, виокремлюється у відповідності з метою, об'єктом та предметом дослідження. Таке різнодумство є цілком виправданим та має право на існування, але через нього в окресленому напрямі відсутня єдність поглядів.

Ми дотримувались найбільш розповсюдженого трактування економічного простору як сукупності відносин та зв'язків, що виникають в процесі суспільного виробництва та відтворення [5].

З огляду на матричну структуру економіки, яка вибудовується в контексті неосистемної методологічної парадигми, визначення ідентифікаційних просторів необхідно здійснювати за двома просторовими напрямками — у горизонтальній (функціональній) та вертикальній (адміністративній) площинах [8; 12]. У горизонтальній площині реалізується функціональна взаємодія підприємства з іншими економічними системами того ж самого ієрархічного рівня в процесі його співпраці на ринку. У вертикальній площині реалізується адміністративна взаємодія підприємства з системами вищого (мезо- та макроекономічного) та нижчого (наноєкономічного) рівнів. Провівши аналіз набору традиційних характеристик економічних систем, вважаємо за доцільне виділення наступних ідентифікаційних просторів:

- територіальний — детермінує обмеженість системи сукупністю територіально-географічних меж;
- ресурсний — детермінує обмеженість системи сукупністю матеріальних та нематеріальних ресурсів;
- соціальний — детермінує обмеженість системи сукупністю соціально-природних умов життєдіяльності,
- інституційний — детермінує обмеженість системи сукупністю формальних та неформальних норм, правил, інфраструктури.

На підставі проведеного аналізу з урахуванням сформульованих вище принципів нами були виділені такі просторові характеристики економічних систем:

1. Протяжність, яка фактично визначається межами системи в кожному з ідентифікаційних просторів і є найбільш "природною" апіорною ознакою, використовуваною більшістю дослідників.

2. Просторова складність, що визначається структурою просторово-розподілених елементів системи, фіксується в кожен момент часу та включає такі складові, як кількість та різноманіття елементів, схема і сила їх взаємодії, кількість зв'язків.

3. Інтенси́вність, яка виявляється в швидкості обміну ресурсами, факторами, продуктами між системою та її оточенням в певному ідентифікаційному просторі і визначається ступенем її просторової відкритості.

4. Просторова еластичність або розтяжність, що відображає спроможність системи змінювати свою протяжність та (або) ступінь відкритості в кожному з економічних просторів.

У трактуванні економічного змісту категорії часу, при тому, що вона загальнонауково є чітко визначеною, також спостерігаються досить суттєві відмінності. Він розглядається як форма існування або відносин, сукупність характеристик, міра систем, середовище їх існування, тривалість взаємодії тощо [1; 4; 6; 16]. Узагальнюючи різні концепції економічного часу, можна виділити такі його властивості: економічний час не збігається з астрономічним, що формально виражається

в розбіжності шкал їх відліку; швидкість течії часу в кожному з економічних просторів може бути різною; економічний час має відносну природу та не може існувати без співвіднесення з соціально-економічними процесами; час носить динамічний характер та змінюється за періодами життя людства, оскільки залежить від досягнень науки і техніки. Не викликає сумніву, що економічний час чинить основний регулюючий вплив на функціонування економіки і з такої позиції може розглядатись як визначальний системоутворюючий елемент економічного простору.

Ми погоджуємось з позицією авторів, які зазначають, що час відображає впорядкованість незворотної послідовності економічних подій та спосіб її сприйняття й подання в економічній діяльності та пізнанні [1; 7]. Повне відображення часових аспектів економічних подій залишається складною, на даний час багато в чому не вирішеною задачею.

Більшість сучасних економічних парадигм передбачають проведення аналізу функціонування економічних систем у розрізі трьох ідентифікаційних періодів — короткострокового, середньострокового та довгострокового. Інколи окремо виділяють найкоротший (миттєвий) економічний період. Кожному з ідентифікаційних періодів відповідає свій характерний набір економічних механізмів та законів, а самим системам — відносна схожість ознак та властивостей [1; 6]. Погоджуємось з доцільністю використання більш широкого набору ідентифікаційних періодів, а саме:

— миттєвий — детермінує час, протягом якого неможливо здійснити зміну жодного з факторів виробництва;

— короткостроковий — детермінує час, протягом якого можливо здійснити зміну змінних факторів виробництва, проте неможливо змінити постійні;

— середньостроковий — детермінує час, протягом якого можливо здійснити зміну всіх факторів виробництва, крім технологічних;

— довгостроковий — детермінує час, протягом якого змінюється технологічна база виробництва.

Принцип фрактальності обумовлює необхідність аналізування для кожної економічної системи двох видів часу — зовнішнього та внутрішнього. Перебіг внутрішнього часу визначається швидкістю протікання внутрішніх процесів в ній, перш за все — обмінних. Зовнішній час системи відображає швидкість протікання зовнішніх процесів в просторі, до якого залучена система [3]. З урахуванням сформульованих принципів нами були виділені такі часові характеристики економічних систем, аналогічні зазначеним вище просторовим:

1. Тривалість, яка визначається як інтервал часу, на якому може бути встановлена вичерпна специфічність системи, і є апіорною часовою ознакою.

2. Темпоральність, яка відображає темп перебігу внутрішнього часу системи, складність її часової структури, що може бути описана через послідовність миттєвих станів [4].

3. Активність, яка відображає співвідношення внутрішнього та зовнішнього часу системи, їх синхронність, та визначається як швидкість реагування динаміки внутрішніх процесів системи на зміну динаміки зовнішніх, рівень.

Таблиця 1. Просторова ідентифікація підприємства як системи об'єктного типу

Площина	Просторова характеристика	Чинники, що визначають характеристики підприємства в певному ідентифікаційному просторі			
		територіальному	ресурсному	соціальному	інституційному
функціональна (горизонтальна)	протяжність	розмір територіальної площі	ресурсоємність, кількість доступних ресурсів	кількість працюючих	ринкова інфраструктура, механізми взаємодії
	складність	кількість, структура, розташування підрозділів	асортимент ресурсів, технологія	контингент та кваліфікація працюючих	кількість ринкових сегментів
	інтенсивність	територіальне розташування та структурна розгалуженість	тривалість технологічних циклів, швидкість обігу ресурсів	рівень плинності кадрів	широта та глибина горизонтальних зв'язків, механізм взаємодії
	еластичність	специфіка діяльності, ступінь територіальної прив'язки	унікальність ресурсів та технології	унікальність кваліфікації	унікальність продукції та технології
адміністративна (вертикальна)	протяжність	адміністративні обмеження на розширення та використання площ	адміністративні обмеження на доступ та використання ресурсів	нормативно-правове регулювання працевлаштування	форма організації, система нормативно-правового регулювання
	складність	залежність відокремлених підрозділів, належність до об'єднань	наявність обмежень на ресурси та технології	кадрова політика, контингент працюючих	галузева належність, структура комплексу, ринку
	інтенсивність	адміністративні обмеження, ступінь територіальної прив'язки	глибина каналів обігу ресурсів	регулювання плинності кадрів, ротация	адміністративно-управлінська ієрархія, характер підпорядкованості
	еластичність	система нормативно-правового регулювання	унікальність технологій, асортимент ресурсів	сезонність, спосіб організації діяльності	тип володіння та управління, наявність «адміресурсу»

Складено автором.

4. Часова еластичність або розтяжність, яка за аналогією з просторовою еластичністю відображає спроможність системи змінювати свою тривалість та (або) активність.

Сформовані набори характеристик дозволяють провести комплексну ідентифікацію економічних систем чотирьох типів — об'єктних, середовищних, процесних та проектних — у просторово-часовому континуумі, а також визначити чинники, що обумовлюють значення цих характеристик. Очевидно, що значення характеристик визначається окремо для кожного ідентифікаційного простору в розрізі двох площин та кожного ідентифікаційного періоду. Однак при цьому треба врахувати, що особливості апріорної неосистемної таксономії систем накладають певні обмеження на їх ідентифікованість. Так, для просторової ідентифікації необхідною умовою є наявність у системи в більшій або меншій мірі виражених просторових меж. Відповідно апріорно повністю просторово-ідентифікованими є локалізовані в просторі системи, до яких належать об'єктні та проектні. Для часової ідентифікації необхідною умовою є наявність у системи в більшій або меншій мірі виражених часових меж, життєвого циклу, який охоплює певний часовий період. Відповідно апріорно повністю часово-ідентифікованими є локалізовані в часі системи, до яких належать процесні та проектні. Підприємство як система об'єктного типу є апріорно ідентифікованим у просторі та неідентифікованим в часі.

Тому наступним питанням, що логічно постає, є визначення підстав для локалізації необмежених систем. Аналіз показав, що це можна зробити, виходячи з особливостей реципієнтно-донорської взаємодії систем в тетраді: необмежені системи виступають донорами певного ресурсу для обмежених, в свою чергу, їх реципієн-

ти забезпечують своїх донорів необхідним для проведення аналізу та управління ідентифікаційним діапазоном — межами, якими ці системи апріорно не володіють. Звичайно, що точність ідентифікації системи в межах такого "штучного" діапазону є відносно нижчою, ніж в межах апріорного діапазону, оскільки останній є одразу очевидними та "відчутними" для спостерігача [8], а "відчутні" і побачити межі важко, їх визначення ідентифікаційні потребує проведення спеціального аналізу.

Це дозволяє зробити висновок, що на визначення ідентифікаційного часу підприємства як об'єктної системи прямо впливають наявні часові межі проектної системи та опосередковано — процесної. Крім всього іншого, така специфіка ідентифікованості підприємства пояснює доцільність застосування проектного або процесного підходів при проведенні традиційного економічно-управлінського аналізу та формуванні управлінського інструментарію. Дійсно при проведенні аналізу діяльності підприємства його часовий діапазон, періодичність та відповідно характеристики підприємства в кожному з періодів, зазвичай визначаються виходячи з тривалості та фази реалізації інноваційно-інвестиційних проектів та (або) економічних процесів, до яких залучене підприємство.

Проаналізувавши специфіку підприємства на підставі окреслених умовиводів, нами були виділені чинники, що визначають характеристики підприємства в кожному з чотирьох ідентифікаційних просторів в обох площинах — функціональній (горизонтальній) та адміністративній (вертикальній), які узагальнено відображено в таблиці 1. При цьому ми враховували відмінності ступеня обмеженості підприємства в різних просторах. В територіальному просторі підприємство має чіткі визначені та жорстко зафіксовані просторові межі —

Таблиця 2. Часова ідентифікація підприємства як системи об'єктного типу

Просторова характеристика	Чинники, що визначають характеристики підприємства в кожному ідентифікаційному періоді			
	миттєвий	короткостроковий	середньостроковий	довгостроковий
тривалість	тривалість життєвого циклу проектів	тривалість життєвого циклу проектів, виробничого, фінансового, операційного циклів	тривалість життєвого циклу проектів, технологій	тривалість життєвого циклу, дискретність, ритмічність проектів, технологій
темпоральність	портфель технологій та проектів	портфель технологій та проектів, фази їх циклів	портфель технологій та проектів, фази їх циклів, фаза інноваційного циклу	портфель технологій та проектів, фази їх циклів, фаза інноваційного циклу
активність	ритмічність операційних, виробничих, фінансових процесів	ритмічність процесів, інноваційна активність	інноваційно-інвестиційна активність, спрямованість інновацій	інноваційно-інвестиційна активність спрямованість інновацій
еластичність		унікальність ресурсів, технології, продукції, маркетинг	унікальність ресурсів, оновлюваність технології, продукції; маркетинг, НДДКР	унікальність ресурсів, оновлюваність технології, продукції; маркетинг, НДДКР

Складено автором.

ступінь обмеженості системи є високим, а сама система закритою. В інституційному просторі підприємство також має зафіксовані просторові межі, проте вони є менш явними та більш рухливими — ступінь обмеженості системи є нижчим, а сама система частково відкритою. В ресурсному та соціальному просторах просторові межі є ще більш рухливими — і відповідно ступінь обмеженості системи є ще більш нижчим, а ступінь відкритості системи — вищим.

З таблиці видно, що просторові обмеження позитивної економічної динаміки підприємства можуть бути викликані особливостями структури факторів виробництва та її окремими негативними проявами такими, як низький технологічний рівень, ресурсна та продуктова асиметрія, складність та невідповідність організації, незабезпеченість кваліфікованими кадрами, територіальні диспропорції розміщення виробництва тощо, які знижують рівень його просторових характеристик.

Також були виділені чинники, що визначають часові характеристики підприємства в кожному з ідентифікаційних періодів — миттєвому, короткостроковому, середньостроковому та довгостроковому, які узагальнено відображено в таблиці 2.

Часові обмеження позитивної економічної динаміки підприємства можуть бути викликані такими несприятливими явищами як дисбаланс фаз життєвого циклу продукції та факторів виробництва; дисонанс ритмічності господарських процесів, розбіжність їх динаміки з динамікою ринкових процесів; невідповідність інноваційних проектів технологічному рівню виробництва тощо, які знижують рівень часових характеристик систем процесного та проектного типу. А часові характеристики цих систем, їх динамічність та циклічність, як було розглянуто вище, визначають часові характеристики підприємства.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Просторово-часові характеристики підприємства визначають характер його економічної динаміки, обумовлюють можливість відтворювального функціонування та розвитку підприємства зі збереженням при цьому економічної стійкості. Виявлений характер "межеутворення" систем ще раз підтвердив визначальне значен-

ня, яке має при цьому структура підприємства, збалансованість елементів його внутрішньої тетради та компонентів зовнішніх тетрад, до яких воно залучене (більш докладно механізм формування економічної стійкості підприємства в тетраді висвітлено в [8; 12, 20]). Проте ступінь "достатності" таких характеристик не може бути визначений однозначно, принципово залежить від специфіки самого підприємства та його зовнішнього середовища, тому потребує проведення спеціального прикладного аналізу.

У цілому, з'ясування структури економічного простору та часу і проведена з її врахуванням ідентифікація атрибутивних характеристик підприємства в просторово-часовому континуумі дозволяють перейти до формування методологічних засад управління економічною стійкістю підприємств в контексті нової парадигми, на розробку яких і будуть зорієнтовані наші подальші дослідження.

Література:

1. Балацкий Е.В. Понятие времени в экономической науке // Вестник российской академии наук. — 2005. — Т. 75. — № 3. — С. 224—232.
2. Барихин А.Б. Большая юридическая энциклопедия. — М.: Книжный мир, 2010. — 960 с.
3. Бияков О.А. Теория экономического пространства: методологический и региональный аспекты. — Томск: Издательство Томского университета, 2014. — 151 с.
4. Болдачев А.В. Новації. Суждения в русле эволюционной парадигмы. — Спб.: Издательство С.-Петербурга, ун-та, 2007. — 256 с.
5. Гульбасов А.В. Концепция экономического пространства и ее потенциал в исследовании экономических процессов и явлений: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.0; Смоленский гуманитар. ун-т, 2007. — 165 с.
6. Дерев'янюк Ю.М. Тенденції аналізу фактору часу у сучасних економічних дослідженнях // Механізм регулювання економіки. — 2012. — № 3. — С. 133—139.
7. Желаяева С.Э. Основные элементы пространственно-временной структуры экономической системы // Вестник Томского государственного университета. Серия: гуманитарные науки. Экономика. — 2011. — № 2 (94). — С. 56—65.

8. Клейнер Г.Б. Государство — регион — отрасль — предприятие: каркас системной устойчивости экономики // Экономика региона. — 2015. — № 2. — С. 50—58.

9. Клейнер Г.Б. Ресурсная теория системной организации экономики // Российский журнал менеджмента. — 2011. — № 3. — Т. 9. — С. 3—28.

10. Клейнер Г.Б. Системная экономика как платформа развития современной экономической теории // Вопросы экономики. — 2013. — № 6. — С. 4—28.

11. Клейнер Г.Б. Системная парадигма в экономических исследованиях: новый поход // Личный сайт Г.Б. Клейнера [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://kleiner.ru>

12. Кравченко М.О. Формалізація концепції економічної стійкості підприємства з позицій системно-структурної економічної теорії // Економіка та держава. — № 12. — 2015. — С. 31—34.

13. Левич А.П. Время как изменчивость естественных систем: способы количественного описания изменений и порождение изменений субстанциональными потоками // Конструкции времени в естествознании: на пути к пониманию феномена времени. Ч. 1. Междисциплинарное исследование. — М.: Издательство МГУ, 1996. — С. 233—288.

14. Ленин В.И. Краткий курс истории ВКП(б) // ЛитМир: Электронная библиотека [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.litmir.me/br/?b=137713>

15. Новейкина Н.В. Управление устойчивым развитием регионов: методология, теория, инструментарий: дис. ... доктора экон. наук: 08.00.05; Воронежский гос. ун-т, 2014. — 328 с.

16. Урунов А.А. Единое и общее экономическое пространство. — М.: Издательский дом "Синергия", 2014. — 388 с.

17. Bourdieu P. The social structures of the economy. — New York: John Wiley & Sons, 2005. — 263 p.

18. Kleiner G. A new theory of economic systems and its application to economic policy studies // RRC Working Paper Series. — 2009. — № 13. — P. 1—31.

19. Kleiner G., Rybachuk M. Qualitative taxonomy of socio-economic systems and system self-organization / 1st International symposium on qualitative research (Porto, 12—13 July 2016). — 2016. — Vol. 5. — P. 42—51.

20. Kravchenko M. Structural Balance as a Basis of the Economic Stability of an Enterprise / M. Kravchenko // World Scientific News (WSN). — 2016. — Vol. 57. — P. 300—308.

References:

1. Balackij, E.V. (2005), "The concept of time in economic science", Vestnik Rossijskoj akademii nauk, vol. 75, no. 3, pp. 224—232.

2. Barihin, A.B. (2010), Bol'shaja juridicheskaja jenciklopedija [Great Legal Encyclopedia], Knizhnyj mir, Moscow, Russia.

3. Bijakov, O.A. (2014), Teorija jekonomicheskogo prostranstva: metodologicheskij i regional'nyj aspekty [The theory of economic space: the methodological and regional aspects], Izdatel'stvo Tomskogo universiteta, Tomsk, Russia.

4. Boldachev, A.V. (2007), Novacii. Suzhdenija v rusle jevoljucionnoj paradigmy [Novations. Judgments in line with the evolutionary paradigm], Izdatel'stvo Sankt-Peterburgskogo universiteta, St.Petersburg, Russia.

5. Gul'basov, A.V. (2007), "The concept of economic space and its potential in the study of economic processes and phenomena", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Smolenskij gumanit. un-t, Smolensk, Russia.

6. Derev'ianko, Yu.M. (2012), "Trend analysis of the time factor in modern economic research", Mekhanizm rehulivannia ekonomiky, vol. 3, pp. 133—139.

7. Zhelaeva, S.Je. (2011), "The main elements of the space-time structure of the economic system", Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. Serija: gumanitarnye nauki. Jekonomika, vol. 2 (94), pp. 56—65.

8. Kleiner, G.B. (2005), "State — region — industry — enterprise: frame of the Russian economy system stability", Ekonomika regiona, vol. 2, pp. 50—58.

9. Kleiner, G.B. (2011), "The new theory of economic systems and its applications", Vestnik Rossijskoj akademii nauk, vol. 81, no. 9, pp. 794—808.

10. Kleiner, G.B. (2007), "System paradigm in economic studies: a new approach", available at: <http://www.kleiner.rf> (Accessed 5 Nov 2016).

11. Kleiner, G.B. (2013), "The system economy as a platform for the modern economic theory development", Voprosy ekonomiki, vol. 6, pp. 4—28.

12. Kravchenko, M.O. (2015), "The formalization of the concept of economic viability of the system-structural position of economic theory", Ekonomika ta derzhava, vol. 12, pp. 31—34.

13. Levich, A.P. (1996), "Time as Variability of Natural Systems: Ways of Quantitative Description of Changes and Creation of Changes by Substantial Flows", Konstrukcii vremeni v estestvoznanii: na puti k ponimaniju fenomena vremeni [Constructions of Time in Natural Science: Toward Understanding the Time Phenomenon], Izdatel'stvo MGU, Moscow, Russia, pp. 233—288.

14. Lenin, V.I. (1938), "History of the CPSU (b)", available at: <https://www.litmir.me/br/?b=137713> (Accessed 15 Nov 2016).

15. Novejkina, N.V. (2014), "Management of regional sustainable development: methodology, theory, tools", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Voronezhskij gos. un-t, Voronezh, Russia.

16. Urunov, A.A. (2014), Edinoe i obshhee jekonomicheskoe prostranstvo [One and the common economic space], Izdatel'skij dom "Sinergija", Moscow, Russia.

17. Bourdieu, P. (2005), The social structures of the economy, John Wiley & Sons, New York, USA.

18. Kleiner, G. (2009), "A new theory of economic systems and its application to economic policy studies", RRC Working Paper Series, vol. 13, pp. 1—31.

19. Kleiner, G. and Rybachuk, M. (2016), "Qualitative taxonomy of socio-economic systems and system self-organization", 1st International symposium on qualitative research (Porto, 12—13 July 2016), vol. 5, pp. 42—51.

20. Kravchenko, M. (2016), "Structural Balance as a Basis of the Economic Stability of an Enterprise", World Scientific News (WSN), vol. 57, pp. 300—308.

Стаття надійшла до редакції 27.11.2016 р.